

The Births and Relative Ages of Yaakov's Children

12 KIDS IN 7 YEARS?

[Bereshit 29–30](#) describes the rapid process in which Yaakov moved from being a bachelor to a father of twelve (eleven sons plus Dinah). The simplest reading of the text seems to be that Yaakov married Leah after completing his first seven years of labor for Lavan,^[1] and that Yosef, his twelfth child, was born at the end of his second seven year stint.^[2] This leaves a period of only slightly more than six years for the births of all twelve children, including seven from Leah alone. How did all of the pregnancies and births, sandwiched around Leah's intervening hiatus from giving birth,^[3] fit into this almost implausibly short time frame? Did any of these pregnancies overlap?^[4] Were they all full term births? Could there have been any multiple births?^[5] Is it possible that any of the twelve births happened before or after this brief period?^[6]

SHIMON AND LEVI AT SHECHEM

The chronology of the births of the Twelve Tribes has a significant impact on how we understand subsequent stories as well. The story of the rape of Dinah and the resultant avenging of her honor by Shimon and Levi is recorded in the midst of Yaakov's return journey from Lavan's home to his father, Yitzchak, in Chevron.^[7] The Torah does not say exactly how long this journey took, but let us assume for the purposes of our calculations that it took a maximum of two years.^[8] If Yaakov married Leah after spending seven years working for Lavan and Shimon and Levi were born in the ninth and tenth years of Yaakov's stay, that would make them only 12-13 years old when they wiped out the entire male population of Shechem!^[9] Is this a tenable proposition?^[10] Are there alternatives to this chronology?

CHETZRON AND CHAMUL COUNTED IN THE 70

An additional narrative which forms a piece of this puzzle is the story of Yehuda and his descendants in [Bereshit 38](#). In the course of this chapter, Yehuda marries, has three children who marry or arrive at marriageable age, and only then does Yehuda sire two additional children from Tamar, Peretz and Zerach. Somewhat astonishingly, it appears from [Bereshit 46:12](#) that by the time Yaakov and his family descended to Egypt, Peretz himself had already produced two sons, Chetzron and Chamul.^[11] However, if one assumes that Yehuda was born in the tenth year of Yaakov's sojourn in Charan, he would have been only 43 years old^[12] at the time of the descent, and would already have produced three generations of progeny.^[13] Once again, one wonders: Are there any alternatives to such a chronological reconstruction?

---

^[1] [Bereshit 29:20-23](#) would appear to indicate that Yaakov married Leah after working for Lavan for seven years. This assumes that Yaakov's words "מְלָאוּ יָמָיו" mean that Yaakov has completed his seven years of labor – see Onkelos, Rashbam, and [Ramban](#). However, see also [Bereshit Rabbah](#), [Rashi](#), and [Ralbag](#) who interpret this to mean that Yaakov was getting on in years, as he was already over eighty.

On the other hand, Lavan's demand "מְלֵא שִׁבְעֵי זְמַת" in [Bereshit 29:27](#) may imply that Yaakov had not yet completed his first seven year term. This depends, in part, on whether "שִׁבְעֵי" refers to the seven years of work

or to the seven days of post-nuptial festivities (שבוע ברכות). As the context is the seven years of labor and the Torah has never previously mentioned the institution of שבוע ברכות (and never does so thereafter – see also [Ramban](#)), it is at least a reasonable possibility that the word refers to the seven years of labor. [It is noteworthy, though, that in its other appearances in Torah, the forms of the word "שְׁבַע" all refer to a period of seven days, and that only in the very late book of Daniel is it used to refer to a term of seven years.]

[²] [Bereshit 30:25-34](#) states that it was after Yosef was born that Yaakov renegotiated the terms of his employment with Lavan. Taken together with [Bereshit 31:41](#) which tells us that Yaakov worked a total of fourteen years for his two wives and six years in return for sheep, this would seem to imply that Yosef was born at the conclusion of the fourteen years. However, the verses do not rule out the possibility that Yaakov had already begun working for livestock compensation before Yosef was born, and that Yosef was born only during the final six years. According to this latter option, Yaakov waited for Rachel to have a child before (asking leave and then) renegotiating his contract, because he feared that if she were still barren, Lavan would demand her back.

[³] See [Bereshit 29:35](#) and [30:9](#).

[⁴] The Torah presents each child's pregnancy and birth before recording that of the next child. However, this does not necessarily imply that there was no overlap between the pregnancies, as the Torah may be simply trying to preserve topical order and not bounce back and forth between children.

[⁵] The Torah records distinct gestation processes for only nine of the twelve children, but not for Gad, Asher, and Dinah. It is thus possible that Gad and Asher were a pair of twins, and that Dinah was Zevulun's twin sister.

[⁶] See notes above that it is possible that Yaakov married Leah and that she gave birth to her first children already during the first seven years in which Yaakov worked for Lavan, and that it is also plausible that Yosef as well as some of Leah's later children were born only during the final six years in which Yaakov received his wages in livestock.

[⁷] It is possible to posit that the Torah presents the events in achronological order, but there is little hint of this in the text. The relative advantages and disadvantages of such a position will be discussed in Approaches.

[⁸] This is the opinion of [Seder Olam Rabbah](#), [Rashi](#), and [Lekach Tov](#).

[⁹] If Dinah was born in the 14th year of Yaakov's sojourn in Charan, she would have been 7-8 years old at the time of the rape.

[¹⁰] It is true that in recent times we have witnessed children in grade school go on murderous sprees, but Shimon and Levi did not have assault rifles at their disposal.

[¹¹] Chetzron and Chamul are apparently included in the count of the seventy souls from Yaakov's family who descended to Egypt.

[¹²] This figure is obtained by a series of arithmetic calculations. From [Bereshit 47:9,28](#) we know that Yaakov

was 130 years old when he arrived in Egypt, and from a combination of [Bereshit 41:46](#) and [45:6](#) we can deduce that Yosef was 39 at that point. Thus, if Yehuda was born in Yaakov's tenth year by Lavan and Yosef was born at the end of the fourteenth year, Yehuda would be 43 when they went down to Egypt.

[¹³] This issue exists even if one posits that Yehuda's first marriage preceded the sale of Yosef. The problem is greatly exacerbated if one assumes that Yehuda's first marriage is recorded in chronological order and happened only after Yosef's sale in Bereshit 37.

The Births and Relative Ages of Yaakov's Children

Exegetical Approaches

Overview

In attempting to make sense of the various chronological issues relating to the the births and lives of Yaakov's children, commentators offer an array of possibilities. Interestingly, many of them are remarkably consistent in the methodologies they apply to resolve each of the issues.

A first approach, taken by many Midrashim, reads the text both literally and chronologically, and resolves all issues by positing that events were supernatural. This allows for seven month pregnancies, youngsters capable of massacring cities, and eight year old parents. Others take a more rationalist approach, preferring to resolve the problems by suggesting minor chronological changes in the order of the recorded events. They assert that some of Yaakov's wives' pregnancies overlapped, that Yaakov spent some years in Shechem before Dinah was raped, and that the story of Yehuda and Tamar occurred before the sale of Yosef. A final approach expands the time frame in which Yaakov's children were born, making Shimon, Levi, and Yehuda older during the subsequent events.

Premature & Precocious

The pregnancies for each and every one of Yaakov's children were extraordinarily short, and were thus able to fit within a seven year time span. Similarly, Yaakov's children reached physical and sexual maturity at supernaturally early ages, and this accounts for the very young ages of Shimon and Levi and Yehuda's descendants when they sired offspring in the subsequent stories.

SOURCES: [Seder Olam Rabbah](#), [Bereshit Rabbah \(Vilna\)](#), [Bereshit Rabbah \(Albeck\)](#), [Pirkei DeRabbi Eliezer](#), [Rashi](#), [Seikhel Tov](#),^[1] [Chizkuni](#), [Ba'alei HaTosafot](#)

Fitting in all of the births – Seder Olam Rabbah and Pirkei DeRabbi Eliezer speak of twelve consecutive seven month pregnancies which add up to the second set of seven years Yaakov worked for Lavan.^[2] The Tosafists^[3] take this a step further, arguing that the pregnancies themselves lasted only a little more than six months as there was a need for interim days of ritual impurity after each birth.^[4]

No overlap or twins – This position takes the order in the text extremely literally and thus assumes that each pregnancy was completed before the next one began.^[5] Moreover, according to Pirkei DeRabbi Eliezer, each of Yaakov's sons^[6] had a twin sister born with them who was to be their future wife, thus leaving no room to suggest that any of the Tribes were twins with each other. The alternative solution that there was a set of twins is proposed by [R. Yosef Bekhor Shor](#) and [Radak](#).^[7]

Shimon and Levi – Seder Olam Rabbah and Bereshit Rabbah posit that Yaakov spent two years in transit on his way back from Lavan's home. This allows the Albeck version of Bereshit Rabbah to arrive at an age

of 13 for Shimon at the time of the incident in Shechem, and to justify the description of him as an "אִישׁ" in Bereshit 34:25. The Vilna edition of Bereshit Rabbah, as well as Rashi and Seikhel Tov propose that Levi, too, had reached the age of maturity at the time of this event.

Yehuda's offspring – Seder Olam Rabbah and Bereshit Rabbah assume that the events of Bereshit 38 are recorded in chronological order, and that Yehuda's first marriage took place only after the sale of Yosef.^[8] This forces them to fit three generations of births in Yehuda's family into a window of a mere 22 years, which, in turn compels them to postulate that these generations procreated at the age of seven. Chizkuni provides a detailed chronological reconstruction of the sequence of events.

"מְלֵאוּ יָמָיו" and "מֵלֵא שִׁבְעַת זֵאת" – According to Rashi and Chizkuni, "מְלֵאוּ יָמָיו" indicates that Yaakov had completed his first seven years of service before marrying Leah.^[9] Bereshit Rabbah, Pirkei DeRabbi Eliezer, and Rashi,^[10] thus explain that "מֵלֵא שִׁבְעַת זֵאת" refers to the seven days of post-nuptial festivities, as the years of work were already complete.^[11]

"וַתַּעֲמֵד מְלֻדָּתָהּ" – According to this approach, Leah did not become pregnant for over two years.

"וַיְהִי כִּאֲשֶׁר יָלְדָה רָחֵל אֶת יוֹסֵף" – Chizkuni notes that this coincided exactly with the completion of the second set of seven years.

Crux of the position – The approach adopted by the Midrashim explains away all questions by assuming that the events were supernatural or miraculous. Or, as Ralbag describes the Midrashic method, "זֶה כּוֹלֵוֹ, הִיָּה מִמְנַהֲגִים, לְהַפְלִיג בְּחֻזֵק הַהֲשַׁחַח הָאֱלֹהִית וּלְפָרְסָם עֲנִינָה אֶל הַהֲמוֹן".

Achronological Order

The Torah favors thematic order over chronological order and therefore presents the pregnancies and births as consecutive, even though they needed to overlap with each other to all fit in the seven year time frame. Similarly, positing achronology resolves the difficulties in the later stories of Sefer Bereshit, with the story of Shimon and Levi in Shechem transpiring only many years after Yaakov returned from Lavan's home, and Yehuda's first marriage occurring several years before the sale of Yosef.

SOURCES: [Demetrius the Chronographer](#), [Lekach Tov](#), [Ibn Ezra](#), [Seforno](#)

Overlap and twins – These commentators posit a number of possible variations as to how the pregnancies of Yaakov's wives overlapped. According to Demetrius and Lekach Tov,^[12] Bilhah's pregnancies overlapped with Leah's first four pregnancies^[13] and Zilpah's pregnancies overlapped with Leah's later three pregnancies, while Ibn Ezra and Seforno suggest that it was Bilhah's and Zilpah's pregnancies which overlapped.^[14] Ibn Ezra also raises the possibilities that Zevulun and Dinah were twins or that Dinah was born much later.^[15]

Fitting in all of the births – The overlap in pregnancies enabled twelve full term births all during the course of Yaakov's second seven year work stint.

Shimon and Levi – Demetrius and Ibn Ezra suggest that Yaakov lived in Shechem for several years before the rape and massacre took place,^[16] allowing for a much older Shimon and Levi.^[17] Lekach Tov, on the other hand, explains like Seder Olam Rabbah and Bereshit Rabbah above.

Yehuda's offspring – Both Lekach Tov and Ibn Ezra suggest that Yehuda's initial marriage in Bereshit 38 is recorded out of chronological order, and that it really occurred before the sale of Yosef. The extra years thereby gained allow for the possibility that Yehuda and his descendants each sired children at the more plausible age of thirteen.

"מְלֹאוּ יָמָיו" and "מִלֵּא שִׁבְעַת זֵאת" – These commentators do not explicitly relate to the meaning of Yaakov's words "מְלֹאוּ יָמָיו", but they assume that Yaakov had already finished his first seven years of labor before marrying Leah. Thus, Ibn Ezra explains that "מִלֵּא שִׁבְעַת זֵאת" refers to the seven days of rejoicing after the wedding and not the years of service.

"וַתַּעֲמִד מְלֹדֶת" – As this position does not posit any premature births,^[18] Leah must have given birth to seven children in the same number of years. If she became pregnant shortly after each birth, there is room for her to have ceased conceiving for about one year after Yehuda's birth.^[19]

"וַיְהִי כִּאֲשֶׁר יִלְדָה רַחֵל אֶת יוֹסֵף" – Both Demetrius and Lekach Tov say that Yosef was born in the seventh year of Yaakov's second period of service to Lavan.

Crux of the position – This approach attempts to solve difficulties in the narrative by positing relatively minor rearrangings of the order of the events both within the same story and between stories. It avoids supernatural explanations.

Expanded Time Frame

The births of Yaakov's first twelve children took place over a period of almost fourteen years, rather than seven. This approach subdivides over whether it is the starting line or end point which needs to be adjusted to gain the additional years.

Yaakov Married Earlier

Yaakov married Leah immediately upon starting working for Lavan, and thus Yaakov's first twelve children were born over the course of thirteen years. As a result, Shimon and Levi were about twenty at the time of the incident in Shechem, and there is additional time for Yehuda's descendants to sire their own offspring before descending to Egypt.

SOURCES: [Ralbag](#)

"מְלֹאוּ יָמָיו" and "מִלֵּא שִׁבְעַת זֵאת" – Ralbag explains that Yaakov requested that he be allowed to marry before beginning his first seven year stint, and Lavan acquiesced.^[20] "מְלֹאוּ יָמָיו", according to this, means that Yaakov was already an old man.^[21] Consequently, this position could have explained that "מִלֵּא שִׁבְעַת זֵאת" refers to the completion of the first seven years of labor,^[22] however Ralbag opts to render it as referring to

the seven days of nuptial festivities.

Fitting in all of the births – Ralbag notes that according to his approach, there is no longer a problem, as one can easily fit twelve consecutive births^[23] into an expanded fourteen year time frame.

Shimon and Levi – According to Ralbag's timeline, Shimon and Levi were approximately twenty when they took revenge upon the city of Shechem.^[24]

Yehuda's offspring – Ralbag states that this is the main motivation for his approach. By pushing the births of Yaakov's first children back by seven years, Yehuda can be fifty years old upon his arrival in Egypt, and there is more time for multiple generations of his descendants to have had their own children.^[25]

"**וַיִּתְעַמַּד מְלֻדָּתָּהּ**" – According to this approach, this interim period in which Leah did not give birth could have lasted as much as a few years.

"**וַיְהִי כִּאֲשֶׁר יִלְדָה רַחֵל אֶת יוֹסֵף**" – Ralbag says that this coincided with the completion of Yaakov's second seven year term of service.

Crux of the position – Ralbag adopts a more rationalist position, according to which babies were carried to full term and physical maturity was reached at ages which correlate with modern experience.^[26] In order to do so, he significantly challenges the simple reading of a number of texts and posits that selected verses are out of order.

Yosef Born Later

Yosef was born only after the completion of Yaakov's first fourteen years working for Lavan, and the twelve children were born over a span of up to twelve years. The incident with Shechem happened only much later when Shimon and Levi were already twenty years old.

SOURCES: [Jubilees](#), [R. D"Z Hoffmann](#)

"**וַיְהִי כִּאֲשֶׁר יִלְדָה רַחֵל אֶת יוֹסֵף**" – According to both Jubilees and R. D"Z Hoffmann, Yosef was born after Yaakov had already completed both of the seven year stints.^[27]

Fitting in all of the births – Jubilees' more elastic time frame affords ample time for all of the pregnancies,^[28] and even provides enough of a break between Leah's pregnancies to enable her to nurse all of her children before becoming pregnant again.^[29]

Shimon and Levi – According to Jubilees, Shimon and Levi were over twenty^[30] when they killed the males of Shechem^[31] and Dinah was twelve.^[32]

Yehuda's offspring – In contrast to Ralbag's position above, this approach has little impact on the chronology of the Yehuda story and is not motivated by an attempt to address this issue. According to Jubilees,^[33] Peretz was only one year old when they descended to Egypt, and Chetzron and Chamul were not alive to be counted among the seventy souls who arrived.^[34]

"מְלֵאוֹ יָמָיו" and "מְלֵא שְׁבַע זָאת" – Jubilees and R. D"Z Hoffmann both understand "מְלֵאוֹ יָמָיו" to mean that Yaakov had completed his first seven years of work before marrying Leah. Consequently, they both interpret "מְלֵא שְׁבַע זָאת" to refer to the seven days of nuptial celebration.^[35]

"וַתַּעֲמֹד מְלֻדָּת" – Jubilees has a three year hiatus between the births of Yehuda and Yissachar, while R. D"Z Hoffmann posits only a single year interruption.^[36]

^[1] See, however, the Seikhel Tov on Bereshit 29:32 which reproduces the position of the Lekach Tov below.

^[2] According to them there was no more than a day in between the pregnancies.

^[3] See also Chizkuni.

^[4] This applied only between the consecutive pregnancies of the same wife. It also assumes that the Patriarchs kept the laws of ritual purity – see [Avot and Mitzvot](#). [Seforno](#) raises the possibility that this was not the case. See also Seikhel Tov who appears to maintain that there were two weeks of ritual impurity in between the births (however there is a lacuna in the text which makes its meaning difficult to ascertain).

^[5] See the Tosafist commentary which rules out the possibility of overlap.

^[6] The lone exception was Yosef. According to this Midrash, Dinah also did not have a twin.

^[7] They suggest that Zevulun and Dinah were twins, thereby reducing the congestion of Leah's pregnancies to only six in seven years and leaving more time for her hiatus from becoming pregnant after Yehuda's birth. See also the opinion cited by Ibn Ezra. The alternative proposed by the [Meshekh Chokhmah](#) that Gad and Asher were twins creates a less crowded schedule of pregnancies for the twelve children, but not for Leah herself.

^[8] This position is also adopted by Rashi Bereshit 38:1.

^[9] They differ though on the details, with Rashi (following Bereshit Rabbah) interpreting that Yaakov was referring to his own old age (or to Rivka's instructions) and Chizkuni (following Rashbam) saying that "יָמָיו" refers to the actual years of work.

^[10] Rashi cites the Talmud Yerushalmi Moed Katan which adduces our verse as the source for not marrying women on the intermediary days of a festival, as this would be mixing two discrete festivities. See [Ramban](#), though, who suggests that this derivation is just a hint rather than the literal meaning of the verse, and that the Talmud Bavli brings a different source.

^[11] [Josephus](#) reads these words of Lavan as referring to the second set of seven years of labor on behalf of Rachel (with "זָאת" being Rachel, instead of Leah), however Bereshit 29:30 seems to clearly imply that the marriage to Rachel preceded the second seven years of work. According to Josephus, all sons after Yehuda would have been born after fourteen years of Yaakov's stay – cf. Jubilees below.

^[12] This option is also mentioned by Ibn Ezra in his commentary on Shemot.

[13] While the Torah describes the birth of Leah's first four children and Leah's temporary infertility in 29:35 ("וַתַּעֲמֹד מִלְדוֹת") before recording the giving of Bilhah to Yaakov in 30:1-4, both Demetrius and Lekach Tov assume that it was the giving of Zilpah to Yaakov in 30:9 which immediately followed Leah's not becoming pregnant, as this was the direct consequence of "וַתִּרְא לָאָה כִּי עֲמָדָה מִלְדוֹת". According to them, the giving of Bilhah occurred prior to this, and the Torah waits to record it until after the birth of Yehuda so as not to interrupt the narrative flow of Leah's births.

[14] Another variation, that there was overlap between the pregnancies of all of Bilhah, Zilpah, and Leah (her later ones), appears in [Sefer HaEmunah VeHaBitachon 24](#) (a work commonly misattributed to the Ramban – see [About Ramban](#)).

[15] Cf. R. D"Z Hoffmann below.

[16] See also a variation of this theory developed by [R. Menachem Leibtag](#).

[17] Demetrius says that Yaakov lived in Shechem for ten years, which makes Shimon and Levi 21 and 20. His reconstruction is likely motivated by the assumption that the age of majority (at which point the term "אִישׁ" would apply to Shimon and Levi) was twenty (cf. Shemot 30:12-14). This position matches that of the Qumran sect and that of Jubilees cited below. Cf. Chazal's position above that Shimon and Levi were 13 or 14.

[18] Nor any twins, as Ibn Ezra is the only of these exegetes who raises the possibility that Dina and Zevulun were twins, and he brings this only as an alternative option ("there are some who say").

[19] Demetrius the Chronographer suggests that she did not become pregnant until eleven months had passed.

[20] One of the difficulties with Ralbag's position is that it forces him to postulate that [Bereshit 29:20](#) is totally out of order. See [Abarbanel](#) who contends that Ralbag's position jumbles the verses. For a detailed analysis of Ralbag's position and a comparison to many of the other approaches, see R. Baruch Berner's [article](#) "אחד – עשר בנים ובת בשבע שנים – היאך".

[21] Ralbag points out that Yaakov says "מְלֵאוּ יָמֵי", rather than "מֵלֵאוּ יְמֵי עֲבוֹדָתִי". His interpretation of the phrase itself is similar to that found in Bereshit Rabbah and Rashi.

[22] This is, in fact, how [Ramban](#) interprets. However, according to Ramban, Yaakov married Leah only near the end of the first seven years. Also compare to the position of [Josephus](#) cited above that the phrase refers to the completion of the second seven year set.

[23] Ralbag asserts that the Torah's narrative seems to imply that there was no overlap between the pregnancies.

[24] Interestingly, Ralbag, himself, does not note this advantage of his approach. In his commentary on Bereshit 34:25, he describes the methodical manner in which Shimon and Levi succeeded in wiping out the males of Shechem. According to him, they made house calls, pretending to be coming to attend to the circumcision wounds of the population. After killing the patients, they closed the doors and told the family

members not to disturb the resting patients. This enabled them to make the rounds of the city before word got out.

[25] Ralbag details his objections to the much tighter time frame offered by Ibn Ezra (cited above).

[26] See Ralbag's formulation "ולפי המנהג הטבעי".

[27] While Jubilees has Yosef being born a number of years after the completion of the first fourteen years, R. D"Z Hoffmann would probably maintain that it was a shorter period until Yosef was born. However, regarding Dinah, R. D"Z Hoffmann suggests that she may not have been born until they returned to Israel (and that this would account for her absence in Bereshit 32:23 and being mentioned separately in Bereshit 46:15); cf. Ibn Ezra above. Ralbag rejects the entire notion of Yosef being born later ("שכבר עבדו אחר הארבע", "אין לאומר שיאמר, עד שילדה רחל את יוסף"), however his proofs are not airtight.

[28] Jubilees offers a detailed accounting including exact days, months, and years.

[29] Jubilees makes a lone exception in the case of Yissachar. After his birth, Jubilees says that Leah handed him over to a nursemaid.

[30] Jubilees asserts that several years elapsed between Yaakov's leaving Lavan's home and his arrival in Shechem.

[31] As by Demetrius above, this reconstruction is likely motivated by the position (also found in Qumran) that the age of majority, which would allow the term "אִישׁ" to apply to Shimon and Levi, was twenty (see Shemot 30:12-14). Cf. Chazal's position above that Shimon and Levi were 13 or 14.

[32] This allows Jubilees to account for Dinah's description as a נַעֲרָה. Cf. Demetrius who says that Dinah was sixteen at the time.

[33] We do not possess R. D"Z Hoffmann's commentary on Bereshit 38-50.

[34] This approach would appear to be incompatible with the Biblical text which counts Chetzron and Chamul in the list of seventy. However, see [U. Cassuto](#) and [R. Yaakov Meidan](#) who suggest that Chetzron and Chamul were born in Egypt but were mentioned in the list as they later replaced Er and Onan who had died before the descent.

[35] R. D"Z Hoffmann points to Shofetim 14:12 as a Biblical source for "שְׁבַעַת יְמֵי הַמְּשֻׁתָּה".

[36] This is likely a function of the fact that Jubilees spreads the twelve births out over twelve years, while R. D"Z Hoffmann's time frame is likely shorter.

The Births and Relative Ages of Yaakov's Children

Sources

BIBLICAL TEXTS

בראשית כ"ט:י"ח-ל"ה

(יח) וַיֵּאָהֱב יַעֲקֹב אֶת רַחֵל וַיֹּאמֶר אֶעֱבְדְךָ שִׁבְעַ שָׁנִים בְּרַחֵל בְּתוֹךְ הַקְּטָנָה. (יט) וַיֹּאמֶר לָבֵן טוֹב תַּתִּי אִתָּה לְךָ מִתַּתִּי אִתָּה לְאִישׁ אַחֵר שָׁבָה עִמָּדִי. (כ) וַיַּעֲבֹד יַעֲקֹב בְּרַחֵל שִׁבְעַ שָׁנִים וַיְהִי בְעֵינָיו כַּיָּמִים אַחָדִים בְּאַהֲבָתוֹ אֹתָהּ. (כא) וַיֹּאמֶר יַעֲקֹב אֶל לָבֵן הֲבֵה אֶת אִשְׁתִּי כִּי מָלְאוּ יָמֵי וְאַבּוֹאָה אֵלַיָּהּ. (כב) וַיֹּאסֹף לָבֵן אֶת כָּל אַנְשֵׁי הַמָּקוֹם וַיַּעֲשׂ מִשְׁתָּהּ. (כג) וַיְהִי בְעָרֵב וַיִּקַּח אֶת לָאָה בִּתּוֹ וַיָּבֵא אֹתָהּ אֵלָיו וַיָּבֵא אֵלָיָהּ. (כד) וַיִּתֵּן לָבֵן לָהּ אֶת זֶלְפָּה שִׁפְחָתוֹ לְלָאָה בִּתּוֹ שִׁפְחָהּ. (כה) וַיְהִי בַבֶּקֶר וַהֲנִה הוּא לָאָה וַיֹּאמֶר אֶל לָבֵן מַה זֹאת עָשִׂיתְ לִי הֲלֹא בְרַחֵל עֲבַדְתִּי עִמָּךְ וְלָמָּה רַמִּיתָנִי. (כו) וַיֹּאמֶר לָבֵן לֹא יַעֲשֶׂה כֵן בַּמָּקוֹמֵנוּ לְתַת הַצְּעִירָה לְפָנֵי הַבְּכִירָה. (כז) מִלֵּא שִׁבְעַ זֹאת וְנִתְּנָה לְךָ גַם אֶת זֹאת בְּעַבְדָּה אֲשֶׁר תַּעֲבֹד עִמָּדִי עוֹד שִׁבְעַ שָׁנִים אַחֲרוֹת. (כח) וַיַּעֲשׂ יַעֲקֹב כֵּן וַיִּמְלֵא שִׁבְעַ זֹאת וַיִּתֵּן לוֹ אֶת רַחֵל בִּתּוֹ לוֹ לְאִשָּׁה. (כט) וַיִּתֵּן לָבֵן לְרַחֵל בִּתּוֹ אֶת בְּלָהָה שִׁפְחָתוֹ לָהּ לְשִׁפְחָהּ. (ל) וַיָּבֵא גַם אֶל רַחֵל וַיֵּאָהֱב גַם אֶת רַחֵל מִלָּאָה וַיַּעֲבֹד עִמּוֹ עוֹד שִׁבְעַ שָׁנִים אַחֲרוֹת. (לא) וַיֵּרָא ה' כִּי שָׁנוּאָה לָאָה וַיִּפְתַּח אֶת רַחֲמָהּ וַרַחֵל עָקְרָה. (לב) וַתֵּהָרֵם לָאָה וַתֵּלֶד בֵּן וַתִּקְרָא שְׁמוֹ רְאוּבֵן כִּי אָמַרְהָ כִּי רָאָה ה' בְּעֵינָי כִּי עָתָה יִקָּהֲבֵנִי אִישִׁי. (לג) וַתֵּהָרֵם עוֹד וַתֵּלֶד בֵּן וַתֹּאמֶר כִּי שָׁמַע ה' כִּי שָׁנוּאָה אֲנֹכִי וַיִּתֵּן לִי גַם אֶת זֶה וַתִּקְרָא שְׁמוֹ שִׁמְעוֹן. (לד) וַתֵּהָרֵם עוֹד וַתֵּלֶד בֵּן וַתֹּאמֶר עָתָה הַפְּעַם יִלְוֶה אִישִׁי אֵלַי כִּי יִלְדֹתִי לוֹ שְׁלֹשָׁה בָּנִים עַל כֵּן קָרָא שְׁמוֹ לֵוִי. (לה) וַתֵּהָרֵם עוֹד וַתֵּלֶד בֵּן וַתֹּאמֶר הַפְּעַם אוֹדָה אֶת ה' עַל כֵּן קָרָאָה שְׁמוֹ יְהוּדָה וַתַּעֲמֹד מִלְּדוֹת.

בראשית ל' א'-כ"ו

(א) וַתֵּרָא רַחֵל כִּי לֹא יִלְדָה לְיַעֲקֹב וַתִּקְנֶה רַחֵל בְּאֲחֹתָהּ וַתֹּאמֶר אֶל יַעֲקֹב הֲבֵה לִי בָּנִים וְאִם אֵין מִתָּה אֲנֹכִי. (ב) וַיַּחֲרֵ אֹף יַעֲקֹב בְּרַחֵל וַיֹּאמֶר הַתַּחַת אֱלֹהִים אֲנֹכִי אֲשֶׁר מָנַע מִמֶּךָ פְּרִי בֶטֶן. (ג) וַתֹּאמֶר הִנֵּה אֲמַתִּי בְלָהָה בֵּא אֵלַיָּהּ וַתֵּלֶד עַל בְּרָכִי וְאַבְנָה גַם אֲנֹכִי מִמֶּנָּה. (ד) וַתִּתֵּן לוֹ אֶת בְּלָהָה שִׁפְחָתָהּ לְאִשָּׁה וַיָּבֵא אֵלַיָּהּ יַעֲקֹב. (ה) וַתֵּהָרֵם בְּלָהָה וַתֵּלֶד לְיַעֲקֹב בֵּן. (ו) וַתֹּאמֶר רַחֵל דָּנְנִי אֱלֹהִים וְגַם שָׁמַע בְּקֹלִי וַיִּתֵּן לִי בֵן עַל כֵּן קָרָאָה שְׁמוֹ דָּן. (ז) וַתֵּהָרֵם עוֹד וַתֵּלֶד בְּלָהָה שִׁפְחָת רַחֵל בֵּן שְׁנֵי לְיַעֲקֹב. (ח) וַתֹּאמֶר רַחֵל נִפְתּוּלִי אֱלֹהִים נִפְתּוּלִי עִם אַחֲתִי גַם יִכְלֹתִי וַתִּקְרָא שְׁמוֹ נִפְתּוּלִי. (ט) וַתֵּרָא לָאָה כִּי עִמָּדָה מִלְּדוֹת וַתִּקַּח אֶת זֶלְפָּה שִׁפְחָתָהּ וַתִּתֵּן אֹתָהּ לְיַעֲקֹב לְאִשָּׁה. (י) וַתֵּלֶד זֶלְפָּה שִׁפְחָת לָאָה לְיַעֲקֹב בֵּן. (יא) וַתֹּאמֶר לָאָה(בָּא גֹד)בְּגֹד וַתִּקְרָא אֶת שְׁמוֹ גֹד. (יב) וַתֵּלֶד זֶלְפָּה שִׁפְחָת לָאָה בֵּן שְׁנֵי לְיַעֲקֹב. (יג) וַתֹּאמֶר לָאָה בְּאִשְׁרֵי כִּי אֲשְׁרוּנִי בָנוֹת וַתִּקְרָא אֶת שְׁמוֹ אֲשֶׁר. (יד) וַיִּלְדָּה רְאוּבֵן בִּימֵי קְצִיר חֲטִים וַיִּמְצָא דוֹדָאִים בְּשָׂדֵה וַיָּבֵא אֹתָם אֶל לָאָה אִמּוֹ וַתֹּאמֶר רַחֵל אֶל לָאָה תֵּנִי נָא לִי מִדוֹדָאֵי בְנֶךָ. (טו) וַתֹּאמֶר לָהּ הִמְעַט קִחְתְּךָ אֶת אִישִׁי וְלָקַחְתְּ גַם אֶת דוֹדָאֵי בְנֵי וַתֹּאמֶר רַחֵל לָבֵן יִשְׁכַּב עִמָּךְ הַלַּיְלָה תַּחַת דוֹדָאֵי בְנֶךָ. (טז) וַיָּבֵא יַעֲקֹב מִן הַשָּׂדֶה בְּעָרֵב וַתֵּצֵא לָאָה לְקִרְאָתוֹ וַתֹּאמֶר אֵלַי תָּבוֹא כִּי שָׁכַר שְׂכָרְתִּיךָ בְּדוֹדָאֵי בְנֵי וַיִּשְׁכַּב עִמָּה בַּלַּיְלָה הוּא. (יז) וַיִּשְׁמַע אֱלֹהִים אֶל לָאָה וַתֵּהָרֵם וַתֵּלֶד לְיַעֲקֹב בֵּן חַמִּישִׁי. (יח) וַתֹּאמֶר לָאָה נָתַן אֱלֹהִים שְׂכָרִי אֲשֶׁר נָתַתִּי שִׁפְחָתִי לְאִישִׁי וַתִּקְרָא שְׁמוֹ יִשְׁשָׁכָר. (יט) וַתֵּהָרֵם עוֹד לָאָה וַתֵּלֶד בֵּן שְׁשִׁי לְיַעֲקֹב. (כ) וַתֹּאמֶר לָאָה זָבְדְנִי אֱלֹהִים אִתִּי זָבַד טוֹב הַפְּעַם וַזָּבְלֵנִי אִישִׁי כִּי יִלְדֹתִי לוֹ שְׁשֶׁה בָּנִים וַתִּקְרָא אֶת שְׁמוֹ זְבֻלוֹן. (כא) וְאַחַר יִלְדָה בֵּת וַתִּקְרָא אֶת שְׁמָהּ דִּינָה.

(כב) וַיִּזְכֹּר אֱלֹהִים אֶת רַחֵל וַיִּשְׁמַע אֱלֹהִים וַיִּפְתַּח אֶת רַחֲמָהּ. (כג) וַתֵּהָר וַתֵּלֶד בֶּן וַתֹּאמֶר אֶסְף אֱלֹהִים אֶת חַרְפְּתִי. (כד) וַתִּקְרָא אֶת שְׁמוֹ יוֹסֵף לֵאמֹר יִסְף ה' לִי בֶן אַחֵר. (כה) וַיְהִי כִּאֲשֶׁר יָלְדָה רַחֵל אֶת יוֹסֵף וַיֹּאמֶר יַעֲקֹב אֵל לָבֶן שְׁלַחֲנִי וְאֶלְכָה אֵל מְקוֹמִי וְלֹאֲרָצִי. (כו) תָּנָה אֶת נָשִׁי וְאֶת יְלָדֵי אֲשֶׁר עֲבַדְתִּי אֶתְּךָ בְּהֵן וְאֶלְכָה כִּי אֲתָה יְדַעְתָּ אֶת עֲבַדְתִּי אֲשֶׁר עֲבַדְתִּיךָ.

בראשית ל"א:מ"א

זֶה לִי עֶשְׂרִים שָׁנָה בְּבֵיתְךָ עֲבַדְתִּיךָ אַרְבַּע עָשָׂר שָׁנָה בְּשִׂתִּי בְּנִתְיָךְ וְשֵׁשׁ שָׁנִים בְּצֹאנְךָ וַתַּחֲלֵף אֶת מִשְׁכַּבְּתִּי עִשְׂרֵת מָנִים.

בראשית מ"א:מ"ו

וַיֹּסֵף בֶּן שְׁלֹשִׁים שָׁנָה בְּעַמְדוֹ לִפְנֵי פְרַעֲה מֶלֶךְ מִצְרַיִם וַיֵּצֵא יוֹסֵף מִלִּפְנֵי פְרַעֲה וַיַּעֲבֵר בְּכָל אֶרֶץ מִצְרַיִם.

בראשית מ"ה:ו'

כִּי זֶה שְׁנַתִּים הָרַעַב הָרָעַב בְּקֶרֶב הָאָרֶץ וְעוֹד חֲמֵשׁ שָׁנִים אֲשֶׁר אֵין חֲרִישׁ וְקִצִּיר.

בראשית מ"ו:י"ב

וַבְּנֵי יְהוּדָה עָר וְאוּנוֹן וְשֵׁלָה וְפֹרָץ וְזָרַח וְנִזְמַת עָר וְאוּנוֹן בְּאֶרֶץ כְּנַעַן וַיְהִיוּ בְנֵי פֹרָץ חֲצֹרֶן וְחַמוּל.

בראשית מ"ז:ט'

וַיֹּאמֶר יַעֲקֹב אֵל פְּרַעֲה יְמֵי שְׁנֵי מְגוּרֵי שְׁלֹשִׁים וּמֵאֵת שָׁנָה מָעַט וְרַעִים הָיוּ יְמֵי שְׁנֵי חַיִּי וְלֹא הִשְׁיִגּוּ אֶת יְמֵי שְׁנֵי חַיִּי אֲבֹתִי בְיַמֵּי מְגוּרֵיהֶם.

בראשית מ"ז:כ"ח

וַיְחִי יַעֲקֹב בְּאֶרֶץ מִצְרַיִם שְׁבַע עָשָׂר שָׁנָה וַיְהִי יְמֵי יַעֲקֹב שְׁנֵי חַיָּו שְׁבַע שָׁנִים וְאַרְבַּעִים וּמֵאֵת שָׁנָה.

CLASSICAL TEXTS

דמטריוס הכרונוגרף (מובא באבסביוס)

Demetrius says that when Jacob was seventy (seven) years old he fled to Charran in Mesopotamia, having been sent away by his parents on account of the secret enmity with his brother Esau (the cause of which was that his father had blessed him thinking that he was Esau), and also in order that he might take a wife from that country.

Jacob therefore set out for Charan in Mesopotamia, having left his father Isaac a hundred and thirty-seven years of age, and being himself seventy-seven years old.

So after spending seven years there he married two daughters of his uncle Laban, Leah and Rachel, when he was eighty-four years old: and in seven years more there were born to him twelve sons; in the eighth year and tenth month Reuben, and in the ninth year and eighth month Simeon, and in the tenth year and sixth month Levi, and in the eleventh year and fourth month Judah. And as Rachel did not bear she became envious of her sister, and gave her own handmaid [Bilhah to Jacob as a concubine, who bore Dan in the 4th month of the 11th year, and in the 2nd month of the 12th year, Naphtali. And Leah gave her own handmaid] Zilpah to be Jacob's concubine, at which same time Bilhah conceived Nephthalim, in the eleventh year and fifth month, and bare a son in the twelfth year and second month, and Leah called him Gad: and of the same mother in the same year and twelfth month he begat another son, who was also named by Leah Asher.

And in return for the mandrake apples, which Reuben brought to and gave to Rachel, Leah again conceived, as did her handmaid Zilpah at the same time, in the 3rd month of the 12th year, and bore a son in the 12th month of the same year, and gave him the name Issachar.

And again Leah bore another son in the 10th month of the 13th year, whose name was Zebulun; and in the 8th month of the 14th year, the same Leah bore a (daughter) named (Dinah). And at the same time as Leah (conceived) a daughter, Dinah, Rachel also conceived in her womb, and in the 8th month of the 14th year she bore a son, who was named Joseph, so that in the 7 years spent with Laban, 12 children were born.

But when Jacob wished to go back to his father in Canaan, he was requested by Laban to stay six years more, so that in all he abode twenty years with Laban in Charan.

And while he was going to Canaan, an angel of the Lord wrestled with him, and touched the hollow of Jacob's thigh, and he became numb and went lame; on account of this the tendon of the thigh of cattle is not eaten. And the angel said to him that from that time on he would no longer be called Jacob, but Israel. And he came to (Salem, a city) of the land of Canaan, having with him his children, Reuben, 12 years and 2 months old; Simeon, 11 years and 4 months; Levi, 10 years and 6 months; Judah, 9 years and 8 months; (Dan 9 years and 8 months;) Naphtali, 8 years and 10 months; Gad, 8 years and 10 months; Asher, 8 years; Issachar, 8 years; Zebulun, 7 years and 2 months; Dinah, 6 years and 4 months; Joseph, 6 years and 4 months old.

Now Israel lived beside Hamor for 10 years, and Israel's daughter, Dinah, was defiled by Shechem the son of Hamor, when she was 16 years and 4 months old. And Israel's son Simeon, at 21 years and 4 months, and Levi, at 20 years and 6 months of age, rushed out and slew both Hamor and his son Shechem, and all their males, because of the defilement of Dinah; and Jacob was 107 years old at the time.

יובלים כ"ח: א'-ל"ב

(א) וישא את רגליו וילך פדנה ארם ארצה לבן אחי רבקה קדמה. (ב) וישב איתו ויעבוד אותו ברחל אחת בנותיו. (ג) ובשנה הראשונה לשבוע השלישי אמר אליו הבה את אשתי אשר עבדתי אותך בה שבע שנים. (ד) ויאמר לבן ליעקב: אנכי אתן לך את אשתך. (ה) ויעש לבן משתה, ויקח את לאה בתו הגדולה ויתן אותה ליעקב לאשה, ויתן לה את זלפה שפחתו לאמה. (ו) ולא ידע יעקב דבר, כי אמר אך רחל היא. ויבוא אליה והנה היא לאה. (ז) ויחר אף יעקב בלבן, ויאמר אליו: מדוע עשית כן, הלא ברחל עבדתי עמך ולא בלאה, למה רימיתני? (ח) קח את בתך ואלכה לדרכי, כי הרעות לעשות עמדי. (ט) כי יעקב אהב את רחל מלאה, כי עיני לאה רכות, אך בתוארה יפה מאוד. ועיני רחל יפות, והיא יפת תואר ויפת מראה. (י) ויאמר לבן אל יעקב: לא יעשה כן בארצנו, לתת הצעירה לפני הבכירה, וכן לא יעשה. (יא) כי כן נועד ונכתב על לוחות השמים, ולא יצדק העושה זאת כי עשות הדבר הזה רע בעיני ה'. (יב) וגם אתה צו את את בני ישראל, לבל יעשו את הדבר הזה, ולא יתנו הצעירה לפני הבכירה, כי רע הדבר מאוד. (יג) ויאמר לבן אל יעקב: מלא שבעת ימי המשתה, ואתנה לך את רחל בעבודה אשר תעבוד עמדי עוד שבע שנים אחרות לשמור צאני כאשר עשית בשבוע הראשון. (יד) ויהי כמלאת שבעת ימי המשתה ללאה, ויתן לבן ליעקב את רחל בעבודה אשר יעבוד עמו שבע שנים אחרות. (טו) ויתן לרחל את בלהה אחות זלפה לה לשפחה. (טז) ויעבוד עמו עוד שבע שנים ברחל כי לאה ניתנה לו חינם. (יז) ויפתח ה' את רחם לאה, ותהר ותלד ליעקב בן ויקרא שמו ראובן, בארבעה עשר יום לחודש התשיעי בשנה הראשונה לשבוע השלישי. (יח) ורחם רחל עצור, כי ראה ה' כי שנואה לאה ורחל אהובה. (יט) ויבוא יעקב עוד אל לאה, ותהר ותלד ליעקב בן שני, ויקרא שמו שמעון, באחד ועשרים יום לחודש העשירי בשנה השלישית לשבוע ההוא. (כ) ויבוא יעקב עוד אל לאה, ותהר ותלד לו בן שלישי, ויקרא שמו לוי, בראש החודש הראשון בשנה השישית לשבוע ההוא. (כא) ויבוא יעקב עוד אל לאה, ותהר ותלד לו בן רביעי, ויקרא שמו יהודה, בחמישה עשר יום לחודש השלישי בשנה הראשונה לשבוע הרביעי. (כב) ועל כל זאת קנאה רחל בלאה בראותה כי לא ילדה ותאמר אל יעקב הבה לי בן. (כג) ויאמר יעקב: האנכי מנעתי ממך פרי בטן, ואם אני עזבתיך. (כד) ותרא רחל כי ילדה לאה ליעקב ארבעה בנים, ראובן שמעון לוי ויהודה, ותאמר רחל אליו בוא אל אמותי בלהה, ותהר ותלד לי בן. (כה) ויבוא אליה, ותהר ותלד לו בן, ותקרא שמו דן, בתשיעי לחודש השישי בשנה השישית לשבוע השלישי. (כו) ויבוא יעקב עוד אל בלהה, ותהר ותלד ליעקב בן שני, ותקרא רחל שמו נפתלי, בחמישי לחודש השביעי בשנה השנית לשבוע הרביעי. (כז) ותרא לאה כי עקרה היא, ועמדה מלדת, ותקנא ותתן גם היא את זלפה שפחתה ליעקב לאשה. (כח) ותהר ותלד בן ותקרא את שמו גד, בשנים עשר יום לחודש השמיני בשנה השלישית לשבוע הרביעי. (כט) ויבוא עוד אליה, ותהר ותלד לו בן שני, ותקרא לאה את שמו אשר, ביום השני לחודש עשתי עשר בשנה החמישית לשבוע הרביעי. (ל) ויבוא יעקב אל לאה, ותהר ותלד ליעקב בן, ויקרא שמו יששכר, ביום הרביעי לחודש החמישי בשנה הרביעית לשבוע הרביעי ותתן אותו אל האומנת. (לא) ויבוא יעקב עוד אליה, ותהר ותלד שני ילדים, בן ובת. ותקרא את שמו זבולון, ואת שם הבת דינה, בשביעי לחודש השביעי בשנה השישית לשבוע הרביעי. (לב) ואלוהים חנן את רחל ויפתח את רחמה, ותהר ותלד בן, ותקרא את שמו יוסף בראש החודש הרביעי בשנה השישית לשבוע הרביעי ההוא.

יובלים ל': א'-ג'

(א) ובשנה הראשונה לשבוע השישי עלה שלם אשר מקדם לשכם, בשלום בחודש הרביעי. (ב) ושם לקחו את דינה

בת יעקב אל בית שכם בן חמור החייו נשיא הארץ, וישכב אותה ויענה. (ג) והיא היתה נערה קטנה בת שנים עשרה שנה, ויבקש מלפני אביה לתתה לו לאשה, ומאחיה ביקש אותה לו.

צוואת לוי ב' ב'

ואנכי נער כבן-עשרים שנה כאשר נקמתי מחמור יחד עם-שמעון את-נקמת דינה אחותנו.

יוספוס פלביוס, קדמוניות היהודים א' י"ט: ז'

Now Laban promised to treat him with great humanity, both on account of his ancestors, and particularly for the sake of his mother, towards whom, he said, he would show his kindness, even though she were absent, by taking care of him; for he assured him he would make him the head shepherd of his flock, and give him authority sufficient for that purpose; and when he should have a mind to return to his parents, he would send him back with presents, and this in as honorable a manner as the nearness of their relation should require. This Jacob heard gladly; and said he would willingly, and with pleasure, undergo any sort of pains while he tarried with him, but desired Rachel to wife, as the reward of those pains, who was not only on other accounts esteemed by him, but also because she was the means of his coming to him; for he said he was forced by the love of the damsel to make this proposal. Laban was well pleased with this agreement, and consented to give the damsel to him, as not desirous to meet with any better son-in-law; and said he would do this, if he would stay with him some time, for he was not willing to send his daughter to be among the Canaanites, for he repented of the alliance he had made already by marrying his sister there. And when Jacob had given his consent to this, he agreed to stay seven years; for so many years he had resolved to serve his father-in-law, that, having given a specimen of his virtue, it might be better known what sort of a man he was. And Jacob, accepting of his terms, after the time was over, he made the wedding-feast; and when it was night, without Jacob's perceiving it, he put his other daughter into bed to him, who was both elder than Rachel, and of no comely countenance: Jacob lay with her that night, as being both in drink and in the dark. However, when it was day, he knew what had been done to him; and he reproached Laban for his unfair proceeding with him; who asked pardon for that necessity which forced him to do what he did; for he did not give him Lea out of any ill design, but as overcome by another greater necessity: that, notwithstanding this, nothing should hinder him from marrying Rachel; but that when he had served another seven years, he would give him her whom he loved. Jacob submitted to this condition, for his love to the damsel did not permit him to do otherwise; and when another seven years were gone, he took Rachel to wife.

סדר עולם רבה ב'

עשה אבינו יעקב בארץ ישראל י"ד שנה מוטמן ומשמש את עבר, ועבר מת אחר ירידתו של יעקב אבינו לארם נהרים שתי שנים, יצא משם ובא לו לארם נהרים, נמצא עומד על הבאר בן ע"ז שנה, וכי שנה עשה בבית לבן, ז'

עד שלא נשא את האמהות, וז' משנשא את האמהות, ושש שנים אחר שנולדו י"א שבטים ודינה, נמצאו כל השבטים נולדו בז' שנים חוץ מבנימן, כל אחד ואחד לז' חדשים, יצא מארם נהרים ובא לסכות ועשה שם י"ח חדשים, שנאמר ויעקב נסע סכתה וגו' (בראשית ל"ג: י"ז), יצא מסכות ובא לבית אל ועשה שם ששה חדשים מקריב למקום, יצא משם ונולד לו בנימן ומתה רחל, ובו בפרק מתה רבקה ודברה, נמצאת רחל מתה בת ל"ו שנה, ולאח לא עברה על מ"ד שנה, נמצאו רחל ולאח נשאו בנות כ"ב כ"ב, שהיו תאומות. בא לו אצל יצחק אביו ארצה כנען ושימשו כ"ב שנה, ויוסף שימשו ט' שנים, אלה תולדת יעקב יוסף בן שבע עשרה שנה (בראשית ל"ז: ב'), ובו בפרק מתה לאה, ירד יוסף למצרים ועשה בבית פוטיפר י"ב חדשים, שנאמר ויהי מאז הפקיד אתו וגו' (בראשית ל"ט: ה'), בבית מפני החמה ובשדה מפני הצינה, ועשה בבית האסורים י"ב שנה, ענו בכבל רגלו וגו', עד עת בא דברו וגו' (תהלים ק"ה). בשנת שלשים שנה יצא מבית האסורים, שנאמר ויוסף בן שלשים שנה בעמדו וגו' (בראשית מ"א: מ"ו), בו בפרק מת יצחק, ושבע שני השבע ושתיים שני רעב, נמצא יוסף כשירדו אבותינו למצרים בן ל"ט שנה, ולוי בן מ"ד שנה, נמצא שפירש יוסף מיעקב אביו שלא שימשו כ"ב שנה, בתוך אלו השנים נשא יהודה את בת שוע, שנאמר ויהי בעת ההיא וירד יהודה וגו', וירא שם יהודה וגו' (בראשית ל"ח), שנה אחת לעיבורו של ער, הגדיל ער ז' שנים ונשא אשה, הרי שמנה, שנה אחת לער, שנה אחת לאונן שייבם, שנה אחת לשבי אלמנה בית אביך (בראשית ל"ח: י"א), שנה אחת לוירבו הימים ותמת בת שוע (בראשית ל"ח: י"ב), שנה אחת לעיבורו של פרץ, הגדיל פרץ ז' שנים ונשא אשה, הרי י"ח, שנה אחת לחצרון, שנה אחת לחמול, וחצרון וחמול ירדו עמו למצרים.

בראשית רבה (וילנא) פ' י"י

איש חרבו – ר"א אומר בן שלש עשרה שנה היו.

בראשית רבה (אלבק) פ' כ"ה

איש חרבו – ר' שמעון בן אלעזר א' בן י"ג שנה.

פרקי דר' אליעזר (היגר) ל"ה

התחיל יעקב לעבד באשה שבעה שנים, לאחר שבעה שנים עשה משתה שבעת ימים ולקח את לאה ועוד הוסיף שבעת ימים אחרים משתה ושמחה ולקח את רחל שני מלא שבוע זאת ויעש יעקב כן וימלא שבוע זאת ונאספו כל אנשי המקום לגמול חסד עם יעקב אבינו, הדא הוא דכתי' ויאסוף לבן את כל אנשי המקום ויעש משתה, אמ' הב"ה אתם גמולכם חסד עם יעקב עבדי אף אני אתן לכם (שכרכ) [שכרכם] ולבניכם בעה"ז בשביל שלא יהיו לרשעים נח לעתיד לבא, שני ונעמן שר צבא מלך ארם וכו', לבן לקח את שתי שפחותיו ונתן לשתי בנותיו, וכי שפחותיו היו והלא בנותיו היו, אלא מבנותיו של אדם מפלגש נקראו שפחות, שני ויתן לבן לרחל בתו, ר' לוי אומ' ראה הב"ה בצרתה של לאה ונתן לה הריון בטן ניחומין לנפשה וילדה איש טוב תואר וחכם, ואמרה ראו בן שנתן לה הב"ה, שני ותהר ותלד לאה ליעקב בן ותקרא שמו ראובן, ועל כן קראה שמו ראובן, ר' אליעזר אומ' משבעה חדשים ילדה לאה את בניה ולשבעה חדשים נולדו ליעקב אחת עשר בנים ובת אחת, וכלם נולדו וזוגו עמו חוץ מיוסף שלא נולדה זוגתו עמו שהיתה אסנת בת דינה ראוייה לו לאשה, וחוף מדינה שלא נולדה זוגה,

וכמה אמרו חסרה הילדה הזאת לנו דין ומשפט, על כן קרא שמה דינה.

MEDIEVAL TEXTS

רש"י בראשית כ"ט: כ"ז

מלא שבוע זאת - דבוק הוא שהרי נקוד בחטף שבוע של זאת, והן שבעת ימי המשתה בתלמוד ירושלמי במועד קטן (א ז). ואי אפשר לומר שבוע ממש, שאם כן היה צריך לינקד בפתח השין. ועוד ששבוע לשון זכר, כדכתיב (דברים טז ט) שבעה שבועות תספר לך, לפיכך אין משמע שבוע אלא שבעה שייטייני"א בלע"ז [קבוצה של שבעה].

ונתנה לך - לשון רבים, כמו (לעיל יא ז) נרדה ונבלה, (שם ג) ונשרפה, אף זה לשון וניתן.

גם את זאת - [מיד לאחר שבעת ימי המשתה] ותעבוד לאחר נשואיה.

רש"י בראשית ל"ג: י"ז

ויבן לו בית – שהה שם שמונה עשר חדש, קיץ וחורף וקיץ. סכות קיץ, בית חורף, סכות קיץ.

רש"י בראשית ל"ז: ל"ד

כנגד עשרים ושתיים שנה שלא קיים יעקב כבוד אב ואם. עשרים שנה שהיה בבית לבן, ושתי שנים בדרך בשובו מבית לבן, שנה וחצי בסכות וששה חדשים בבית אל.

רש"י נזיר כ"ט:

ור' יוסי ברבי יהודה סבר מופלא הסמוך לאיש מדאורייתא – נדרי מעליא הוו וכיון דמדאורייתא נפיק ליה מרשותיה דאב תו לא חיילי עלויה נדרי דאב איש הוי מבן י"ג שנה ולא בפחות שלא מצינו בכל התורה שיהא קרוי איש בפחות מבן י"ג אבל בבן י"ג מצינו שקראו הכתוב איש כדכתיב (בראשית ל"ד) ויקחו שני בני יעקב שמעון ולוי איש חרבו וגמירי שמעון ולוי בההיא שעתא בני י"ג שנה הוו והרוצה לחשוב יצא ויחשוב.

רש"י אבות ה': כ"א

ואינו קרוי איש עד שהוא בן שלש עשרה וכדאשכחן התם ויקחו שני בני יעקב שמעון ולוי אחי דינה [איש חרבו] ואז היה לוי בן שלש עשרה שנה כשתחשוב ב' שנים שעשה יעקב בבית אל.

לקח טוב בראשית כ"ט: ל"ב

ותהר לאה ותלד בן – בסוף שבע שנים נתן לבן את לאה בתו ליעקב אבינו, ואחרי שבעת ימי המשתה נתן לו גם

את רחל, ויוסף נולד בסוף שבע שנים השניים. נמצא י"א שבטים שנולדו בשבע שנים, כיצד ילדה לאה את ראובן בשנה הראשונה אחר המשתה, ונתעברה בשמעון בשניה, וכשנתעברה עוד בשמעון נתקנא רחל באחותה, ונתנה ליעקב את בלהה שפחתה, ונתעברה גם היא בשנה השנית, ונולד שמעון ללאה ודן לבלהה, בשנה השנית, ובשלישית ילדה לאה את לוי, ובלהה את נפתלי, ובשנה הרביעית ילדה את יהודה ותעמוד מלדת, וילדה זלפה את גד, ונתעברה גם לאה עוד בשנה ההוא, וילדה את יששכר, בשנה הששית ילדה לאה את זבולון, וזלפה את אשר, בשביעית ילדה רחל את יוסף, ולאה ילדה את דינה, נמצא שנולדו י"א שבטים ודינה בשבע שנים.

לקח טוב בראשית ל"ד: כ"ה

איש חרבו – מיכן אמרו רבותינו שכל מקום שנאמר איש אינו פחות משלשה עשר שנה, שהרי שמעון נולד בשנה שניה שנתן לבן לאה ליעקב, שהיא שנת תשיעית לביאת יעקב בבית לבן, שנאמר הבה את אשתי (בראשית כט כא), ולוי נולד בשנה שלישית שהיא עשירית לביאת יעקב בבית לבן, נשאר מן י"ד שנים ה' שנים עם שנת לידת לוי, הרי לך ה' שנים ללוי, ושש לשמעון, וטול עוד שש שנים שעבד בצאן, דכתיב ושש שנים בצאןך (בראשית לא מא), הרי י"א ללוי, וי"ב לשמעון, וב' שנים שהיה מקריב זבחים בבית אל, שהרי כ"ב שנים נכסה יעקב אביו מאביו, וכנגדן נכסה יוסף מאביו, בלוש ותשכח, הרי י"ג ללוי, וי"ד לשמעון, לכך נאמר איש חרבו.

לקח טוב בראשית ל"ח: ב'

וירא שם יהודה – זה המעשה היה קודם מכירת יוסף, אלא סיפור הכתוב היא להביא כי לקח יהודה באשתו ובניו על שם מכירת יוסף כי ער נקרא שמו שהוערה מן העולם, ואונן שהביא אנינה עליו, שלה על כי שלה שגג וכזב במכירת יוסף, וזה שאמר הכתוב והיה בכזיב, על שם מעשה מכירת יוסף נקרא כזיב, שכן כתוב באלישע הנביא אל תשלח את אמתך (מלכים ב' ד': כ"ח), וכתיב אל תכזב בשפחתך (מלכים ב' ד': ט"ז), כך כזיב ושלה אחד הוא, והיה יהודה בכזיב במעשה מכירת יוסף.

שכל טוב בראשית ל"ד: כ"ה

איש חרבו. זה בנין אב לכל איש שבמקרא, דא"ר שמעון בן אליעזר כל מי שנאמר בו איש אינו פחות משלש עשרה שנה, שהרי לוי בן י"ג שנה ויום אחד, וזה מדוייק מן המניין, שהרי בסוף שבעת שנת העבודה אסף להן את כל אנשי מקומו ועשה משתה, ולערב שהיא שנה שמינית הכניס את לאה לחופה, והרתה בליל יום ט"ו לכניסתה, ח' ימים אחר חופת רחל, ולסוף ז' חדשים ילדה את ראובן, וטבלה בליל ט"ו ונזקקה לערב לבעלה והרתה, ראתה שהחלב נעכר ונתנה את בנה למניקה, וילדה את לוי לסוף ז' חדשים, נמצא נולד לוי במחצית חדש י"א, שנה השנית לכניסתה, ועוד עבד יעקב את לבן ה' שנים ברחל, הרי ללוי השלים שבע ושש שנים בצאנו, הרי ללוי י"א שנה וא' חדש ומחצה, וי"ח חדשים עשה יעקב בסוכות הרי י"ב שנים וז' חדשים ומחצה, ועכשיו טול י' ימים כ"א שעות ר"ד חלקים מכל שנה, שיתירה שנות החמה על שנת הלבנה, שלא היו מונין ללבנה אלא לחמה, עד שאמר הקב"ה למשה החודש הזה לכם, ויבא לכל העודף לי"ב שנים ח' חדשים ומחצה קל"ז ימים קרוב לשש שעות פחות, קח מהם קל"ג ימים על חדשי לבנה ומחצה, הרי י"ג שנות הלבנה פשוטות ללידת לוי נותרו ד' ימים להשלמת י"ח חדשים שעשה בסוכות, קח אחד מהן להשלים י"ג שנים ויום אחד, ובאותו היום

באו על שכם והרגו כל זכר, וליום השני באו על החללים, ובשלישי נאמר בו קום עלה בית אל, ועשה שם ששה חדשים אחרים, כי כ"ב שנה לא ראה יעקב פני אביו, וכן יוסף כ"ב שנה לא ראה את פני יעקב אביו, ולכך נאמר איש חרבו, שהקטן שבשניהם הי' בן י"ג שנה ויום אחד, וזה בניין אב לכולן, ושמעון גדול מלוי ד' חדשים ומחצה.

אבן עזרא בראשית ל': כ"א

ואחר ילדה בת י"א כי עם זבולון היתה בבטן אחת.

אבן עזרא בראשית ל': כ"ג

והנה נולדו ליעקב י"ב בנים בז' שנים, וכאשר ספרום הקדמונים מצאום בני ששה חדשים וימים במספר. ויתכן שנתנה לאה שפחתה ליעקב קודם שנולד נפתלי. גם הרתה רחל קודם שנולד זבולון, וגם דינה לא ידענו מתי נולדה.

אבן עזרא בראשית ל"ג: כ'

ולפי דעתי יתכן שהתעכב בעיר שכם שנים רבות, כי דינה לא היתה בת שבע שנים, גם שמעון ולוי קטנים היו.

אבן עזרא בראשית ל"ח: א'

ויהי בעת ההוא אין זה העת כאשר נמכר יוסף, רק קודם המכרו. וכמוהו משם נסעו הגדגדה... בעת ההיא הבדיל ד' את שבט הלוי (דברים י': ז'-ח'), ושבט הלוי נבחר בשנה השנית. ונסעו אל גדגד בשנת הארבעים, ובמקומו אפרשנו. ולמה הזכיר הכתוב זאת הפרשה במקום הזה? והיה ראוי להיות אחר והמדנים מכרו אותו פרשת ויוסף הורד מצרימה, להפריש בין מעשה יוסף בדבר אשת אדוניו, למעשה אחיו. והוצרכתי לפי זה, בעבור שאין מיום שנמכר יוסף עד יום רדת אבותינו במצרים רק כ"ב שנה. והנה נולד אונן שהוא שני לבני יהודה, וגדל עד שהיה לו זרע, וזה לא ימצא פחות מ"ב שנה, ועוד וירבו הימים, גם הרתה תמר והולידה פרץ והוא בא אל מצרים ויש לו שני בנים. ואל יקשה עליך דבר בצלאל, כי בגעתי אל מקומו אפרשנו.

אבן עזרא הפירוש הארוך שמות ב': ב'

שלשה ירחים י"א כי בחודש השביעי מתחלת ההריון נולד. גם זה דרש, כי לא יוכלו המצרים לדעת מתי הרתה האשה. ולפי דעתי, כי הכתוב ספר החדשים שיכלה להצפינו, כי אין כח באדם לראות באשה מתי תלד, כי רחוק הוא שהוא נולד בחודש השביעי מתחלת ההריון, כי הנולדים ככה הם קצרי קומה, ויותר חיים ונכבדים הם הנולדים באחד עשר, כי רובי הנולדים הם סמוכים לתשעה חדשים...

ואין טענה מהשבטים, כי להיותם על הסדר איננה ראייה, כי הרבה כאלה בתורה, על כן יתכן שרחל נתנה שפחתה ליעקב בלדת שמעון, גם נולד יששכר קודם אשר, ודינה בבטן אחת נולדה עם זבולון, על כן מלת ואחר ילדה בת (בראשית ל': כ"א), כמו ואחרי כן יצא אחיו (בראשית ל': כ"ה), שלא זכר ותהר לכל אחד, גם לתקפות הימים (ש"א א': כ') שלש הי'.

ר' יוסף בכור שור בראשית כ"ט: ל"ה

ותעמד מלדת – כי לאה בשנה ראשונה ילדה ראובן, ובשנייה - שמעון, ובשלישית - לוי, וברביעית - יהודה, ובחמישית עמדה, וזהו ותעמוד מלדת. ונתנה שפחתה ליעקב. ובשישית - יששכר, ובשביעית - זבולן ודינה בכרס אחד, דלא כתיב בדינה 'ותהר'. וזבולן, דינה ויוסף נולדו בפרק אחד, וכולם נולדו בשבע שנים.

ר' יוסף בכור שור בראשית ל': כ"א

ואחר ילדה בת - יש לפרש כי תאומה היתה עם זבולן, לפיכך לא כתב לה הריון.

רד"ק בראשית ל': י"ד

ואחר ילדה בת – נראה כי דינה תאומה היתה עם זבולן, לפיכך אמר ואחר ילדה בת, ולא אמר ותלד עוד. ולא זכר למה קרא שמה דינה, ויש דרש (ב"ר) שדנה לאה בעצמה ואמרה אם זה זכר לא תהא רחל אחותי כאחת השפחות, והתפללה ונהפכה לנקבה.

חזקוני בראשית ל': כ"ה

ויהי כאשר ילדה רחל את יוסף כלומר כאשר תמו ימי עבודתו שהרי בשבע שנים אחרונות נולדו כל השבטים. ורחל ילדה באחרונה דכתיב ורחל עקרה וכשנולד יוסף תמו י"ד שנה של ימי עבודתו לפיכך ויאמר, שלחני ואלכה וגו'. ד"א ויאמר, שלחני אבל קודם שנולד יוסף לא נטל יעקב רשות אמר שמא לא יתן לנו רשות ולא יניחנו ללכת עמו, כי ירא לאמר ישנאנה ויגרשנה לפי שהיא עקרה, תנן התם בסדר עולם אחד עשר שבטים ודינה כולם נולדו בשבע שנים כל אחד ואחד לשבעה חדשים. פי' לכל אחד ואחד ששה חדשים לעיבור ושבוע לטומאה. והכי קיי"ל יולדת לשבעה יולדת למקוטעין.

חזקוני בראשית ל"ח: א'

וירד יהודה מאת אחיו הלך לו שלא היה יכול לסבול צערו של אביו. כאן פרש"י הורידוהו מגדולתו. והיינו דכתיב מאת אחיו כלומר ע"י אחיו. וא"ת הרי אין מירידה זו עד שירדו אבותינו למצרים [רק] עשרים ושתיים שנה ואיך יארע שבתוך כך ילדה אשתו של יהודה ער ואונן ושלה וכתוב וירבו הימים ותמת בת שוע וגו' ואח"כ נתעברה תמר וילדה פרץ וזרח ופרץ הוליד את חצרון וחמול קודם שירדו למצרים. תשובה לדבר אין לתמוה על כך שהרי דורות הראשונים היו מולידים לשבע שנים וכן עשו אלו כדאיתא בסדר עולם כיצד שנה אחת עלתה לעיבורו של ער אחרת לאונן אחרת לשילה. הגדיל ער ושהה ז' שנים ונשא תמר הרי שמונה שנים משירד יהודה עד ויהי ער רע וימיתהו. שנה תשיעית נשא אונן ובאותה שנה מת. שנה עשירית עלתה לגידול שילה שנאמר שבי אלמנה בית אביך וגו'. שנת אחת עשרה וירבו הימים שגדל שילה ולא נשאה ויגד לתמר וגו' עד ויבא אליה ותהר לו. שנת שתים עשרה עלתה לעיבור פרץ וזרח, ושהה פרץ שבע שנים ונשא אשה הרי תשע עשרה שנה משירד יהודה. שנת עשרים עלתה לעיבורו של חצרון ושנת עשרים ואחת לעיבורו של חמול ובשנת שתים ועשרים נולד

חמול וירד הוא וחצרון אחיו עם אבותם למצרים.

כת"י אוקספורד 2343 בתוספות השלם בראשית כ"ט: כ"א: א'

לפי שנות המקראות תדקדק ותבין כי כל השבטים חוץ מבנימין נולדו לששה חדשים ושני ימים, כי בשבע שנים נולדו. נמצאו שנים עשר הריונות עם דינה. וכי מדלית לכל הריון ימי טהרה וטומאה לא פשו לכל הריון רק ששה חדשים וימים מועטים. דאין לומר שהיו הנשים מעוברות יחד בזמן אחד, שהרי לאה ילדה ארבעה קודם שאמרה רחל הבה לי בנים, ואח"כ ילדה בלהה דן ונפתלי, אח"כ נתנה לאה את זלפה ליעקב וילדה גד ואשר, ואח"כ ילדה לאה יששכר וזבולון ודינה ואחר נולד יוסף.

רמב"ן בראשית כ"ט: כ"א-כ"ז

כי מלאו ימי – שאמרה לי אמי, ועוד כי מלאו ימי, הריני בן פ"ד שנה ואימתי אעמיד י"ב שבטים, לשון רש"י. מלא שבוע זאת. דבק הוא בחטף, שבוע של זאת, והן ז' ימי המשתה. גם זה לשון רש"י. ואם כן למה לא פירש הרב מלאו ימי על שני העבודה והתנאי ששלמו, כדברי אונקלוס, והוא משמעות הכתוב באמת. ובשביל הימים שאמרה לו אמו, גם מפני זקנתו לא יתן לו לבן בתו קודם זמנו אשר התנו שניהם, ודי שיקיים תנאו. וכדברי אונקלוס הוא שנצטרך לפרש מלא שבוע זאת על ימי המשתה, כי ימי העבודה שלמים היו, כאשר אמר לו יעקב. וכן פירש רבי אברהם.

ואני לא ידעתי, כי שבעת ימי המשתה תקנת משה רבינו לישראל (ירושלמי כתובות א' א'). ואולי נאמר שנהגו בהם מתחלה נכבדי האומות כענין באבילות, דכתיב (להלן נ' י"ג) ויעש לאביו אבל שבעת ימים. ומה שלמדו כאן בירושלמי (מו"ק א' ז') ובבראשית רבה (ע' י"ט) שאין מערבין שמחה בשמחה, סמך בעלמא ממנהגי הקדמונים קודם התורה. אבל בגמרא שלנו (מו"ק ט' א') לא למדוה מכאן, ודרשוה מויעש שלמה את החג (מ"א ח' ס"ה).

ויתכן לומר כי היה זה מחלוק משכורתו עשרת מונים (להלן ל"א: מ"א). כי יעקב אמר לו מתחלה כי מלאו הימים, ולבן שתק ונתן לו לאה, ואחר כן אמר לו לבן מלא שבוע זאת, כי עדיין לא מלאו ימי עבודת לאה וקודם זמני נתתיה לך, ויעקב שמע אליו וימלא אותם כדברי לבן כי מה יוכל לעשות, והוא ברחל יחפוץ, ולכן לא אמר הכתוב בתחילה "ויהי במלאת הימים ויאמר יעקב וגו'". ועוד יתכן לומר כי כאשר היה בשנה השביעית אמר יעקב ללבן הבה את אשתי כי מלאו ימי, שזו שנת מלאת הימים, וכן זקן עם מלא ימים (ירמיה ו' י"א), הוא אשר הגיעו לשנת סופו, וכן עד יום מלאת ימי מלואיכם (ויקרא ח' ל"ג), עד יום השביעי שבו ימלאו ימי המלואים.

או שאמר "מלאו" בעבור שהיו קרובים להמלא וחשובים כמלאים, וכמוהו רבים. וכן בסדר האחר (להלן ל"ה: י"ח) בצאת נפשה כי מתה, בהיותה קרובה לכך וחשובה כאילו מתה. וזה טעם ואבואה אליה, כלומר לא שתתן אותה ואלכה, אבל שאשאנה ואשלים מעט הימים אשר עלי, כי מעתה לא תירא ממני שאעזבך. ורבותינו עשו מדרש (ב"ר ע' י"ח) בלשון "ואבואה אליה" בעבור שאיננו דרך מוסר להזכיר כן, אף כי בצדיקים, אבל הכוונה היא מה שאמרתי. ואחרי כן אמר לו לבן מלא שבוע השנים של לאה זאת, כי אולי בעבור שעברתי על דעתך לא תשלים אותן, או כדי שיהיה ידוע מתי התחילו ימי עבודת רחל, ואז אתן לך האחרת בעבודה אשר

ספר האמונה והבטחון כ"ד

ואחר שעמדה מלדת ראתה רחל שלא ילדה ליעקב ותתן לו את בלהה שפחתה לאשה. ומי הביאני לומר שאחר שעמדה לאה מלדת היה. לפי שמצאתי סדר הכתוב כן. ועוד שאם לא אפרש, מה זה שהיה ותקנא רחל, כי לא קנאה בה עד שילדה יהודה שהיה בן רביעי והוא יותר על חלקה. כי לא יתכן לומר שקנאה בה בג' בנים הראשונים, שהיו ראויים להיות בחלקה מחשבון שנים עשר בנים לארבע נשים. ולפי זה הדרך אנו צריכים לומר כי ראובן שמעון לוי ויהודה נולדו בד' שנים, שנה לכל אחד ואחד. דן גד ויששכר נולדו בשנה אחרת שהיא שנה ה'. נפתלי אשר וזבולון נולדו בשנה ששית. ויוסף נולד בשנה הז'. זהו הפשט לפי סדר הכתובים עם סדר המעשה, ר"ל הקדמת הריון לאה על כולן. והקדמת "עמדה מלדת" להכנסת זלפה ליעקב ולפקידת רחל, ושנתעברה לאה מדינה קודם שנתעברה רחל מיוסף. אבל יתכן לומר לפי שאמרה לאה תחלה כי עתה יאהבני אישי, ואח"כ אומר כי שנאה אנכי, כי השנאה ההיא נאמרת על רחל. כי אוהב היה יעקב את אשתו. אלא רחל אחותה היתה שונאה ומתקנאה בה, והשנאה מחמת הקנאה. באותה שעה הכניסה רחל את בלהה שפחתה ליעקב, ונולד ראובן בשנה ראשונה. שמעון ודן בשניה. ולוי ונפתלי בשלישית. ויהודה ברביעית. וכשראתה לאה שלא ילדה בלהה והיא ילדה, אמרה באמת יש עלי להודות לה' בפעם הזאת. וכשעמדה מלדת הכניסה זלפה שפחתה ליעקב ונולדו גד ויששכר בשנה חמישית. אשר וזבולון בששית. ודינה ויוסף בשביעית. ואין מוקדם ומאוחר בתורה.

רלב"ג באור דברי הפרשה בראשית כ"ט: כ"א

והנה קודם שהתחיל יעקב בעבודה אמר ללבן: הבה את אשתי, כי זקנתי ומלאו ימי, ואבואה אליה, כדי שאוליד ממנה. ואמנם אמר זה, לפי שכבר היו אז ליעקב יותר משבעים ושבע שנה, ולזה לא יתכן שימתין שתשלם העבודה. והנה לא היה ללבן לירוא שלא ישלים לו עבודתו, כי בידו היה לגזול לו בתו. והוכרחתי לפרש, שזה העניין היה קודם שיתחיל יעקב בעבודה הזאת, לפי שבזולת זה לא יתכן שישלם מה שקרה ליהודה מעניין בניו. וזה, כי יעקב עמד בבית לבן עשרים שנה – כמו שספר "זה לי עשרים שנה בבית(י)ך" (בראשית ל"א: מ"א) – וכאשר חסרנו מהם שבע שנים, ישארו שלש עשרה שנה מעת שנשא יעקב לאה עד צאתו מבית לבן, וכבר היה יהודה הבן הרביעי ללאה; הנה לא יתכן שיהיו לו יותר מעשרה שנים בצאת יעקב מבית לבן; וזה מבואר בנפשו, כי לכל אחד מהם היה הריון בפני עצמו. וליוסף היו אז שש שנים; וזה, שכאשר ילדה רחל את יוסף, נשלמה העבודה אשר עבד יעקב ברחל ובלאה, כמו שאמר: "תנה את נשי ואת ילדי אשר עבדתי אותך בהן" (בראשית ל': כ"ו); ואז התנה לבן לתת לו שכר אחר. ואין לאומר שיאמר, שכבר עבדו אחר הארבע עשרה שנה, עד שילדה רחל את יוסף, ולזה אפשר שיהיו ליהודה כמו שש שנה או יותר שנולד יוסף; וזה, שכבר יראה שלא עבדו יעקב בזולת שכר, כי לבן עצמו היה מרחיק זה, כמו שאמר: "הכי אחי אתה ועבדתני חנם" (לעיל ט"ו); ועוד, שכבר זכר יעקב שלא עבדו בזולת שכר, אך עבדו ארבע עשרה שנה בבנותיו ושש שנים בצאנו (ראה בראשית ל"א: מ"א). וזה לאות, כי השש שנים כלם נתן לבן בהם ליעקב שכר בצאנו: פעם היה נותן לו עקודים, ופעם נקודים, ופעם ברודים, והחליף משכורתו עשרת מונים, כמו שנזכר במה שאחר זה (בראשית ל"א: ז' ח'). וכאשר היה זה כן, הוא מבואר שאם היה העניין כן, לא היו ליהודה כי אם ארבעים ושלוש שנה בבא

יעקב למצרים, כי יוסף היה אז בן שלשים ותשע שנה. ולפי המנהג הטבעי היו ליהודה שלש עשרה שנה קודם שתהר אשתו, ולזה היה בהכרח בן שש עשרה שנה לכל הפחות כשנולד שלה – עם שכבר נראה, שכבר היה לאונן יותר משנה אחת על שלה, ולזה צוה יהודה לתמר, שתשב אלמנה בית אביה עד יגדל שלה (ראה בראשית ל"ח: י"א) – ולזה יהיו ליהודה לכל הפחות עשרים ותשע שנה, כשגדל שלה והיה בן שלש עשרה שנה, ואחר כן הרתה תמר ממנו והולידה פרץ; והנה אין לו פחות משלשים שנה. והנה בהוליד פרץ חצרון יהיו ליהודה ארבעים וארבע שנה לכל הפחות, ובהולידו חמול יהיו לו ארבעים וחמש שנה. וכבר בארנו, שלא יהיו לו לפי זה החשבון יותר מארבעים ושלוש שנה בבואו למצרים, וכבר נולד אז חמול, כמו שנזכר בפרשת 'ויגש' (בראשית מ"ו: י"ב); עם שהוא רחוק, שימשך כל מה שספרנו על הדבקות בזה הזמן שהגבלנו; ועוד שכבר יראה מהכתוב, שכבר ארץ הזמן בין מות אונן וגדול שלה.

ולזה הסכמנו לפרש, שיעקב שאל ללבן שיתן לו תכף אשתו, קודם שיתחיל בעבודה, ונתן הסבה בזה לפי שמלאו ימיו. ולפי זה החשבון יתכן, שהיו ליהודה שבע עשרה שנה בצאת יעקב מבית לבן, והיו ליהודה חמשים שנה בבואו למצרים; ובזה הזמן יתכן בלי ספק שישלם כל מה שקרה לו מהבנים; וזה מבואר לפי מה שזכרנו. ועוד, שזה נאות יותר ללשון התורה, שאם היה הרצון באמרו כי מלאו ימי – ששלמו ימי עבודתי, היה לו לומר 'כי מלאו ימי עבודתי', לא כי מלאו ימי, בזולת קשור עם העבודה, כי זה שב בהכרח אל ימי חייו. ועוד, שמזה המקום יוסר הספק, איך יתכן שיוולדו אחד עשר זכרים ונקבה אחת זה אחר זה תוך שבע שנים; כי לפי זה החשבון תהיה הולדתם נשלמת בארבע עשרה שנות העבודה, וזה ממה שאיננו זר; ואולם אמרנו זה אחר זה, לפי שכן נראה מזה הספור, במה שאין ספק בו. ואולם רבותינו ז"ל (סע"ר ב') הבינו שיהיה זה כולו נשלם בשבע שנים; וזה כולו היה ממנהגם, להפליג בחוזק ההשגחה האלהית ולפרסם עניינה אל ההמון. ואמנם מה שיאות לפי פשוטי הדברים ולאמת בעצמו, הוא מה שכתבנו; וכבר ידעת, כי דברי תורה מתחלקים לכמה טעמים.

רלב"ג באור דברי הפרשה סוף בראשית ל"ח

וראוי שתדע, שזאת הפרשה לא היתה אחר מכירת יוסף, אבל היו קצת דברי זה הספור בעת מכירת יוסף, ולזה אמר שזה היה "בעת ההיא" (לעיל א'); וזה, שאי אפשר שישלם זה העניין כולו אחר מכירת יוסף, כמו שביאר החכם אבן עזרא (שם). ולא יקשה בעיניך איך היה יהודה נפרד מאחיו קודם מכירת יוסף, והנה הוא היה עם אחיו במכירתו, כי הוא היה הולך ושב; והנה היה לו לבדו צאן מלבד צאן אביו, וזה הצאן אולי היה משלל שכם. והפסיק בזה הספור מה שהחל לספרו מיוסף, להודיע ההבדל שהיה בין יוסף ויהודה בעניין גילוי העריות.

אברבנאל בראשית כ"ט

ובתשלום השבע שנים אמר אל לבן הבה את אשתי כי מלאו ימי ואבואה אליה ר"ל מלאו ימי עבודתי והם שבעת השנים שנתחייבתי לעבוד בעבודה. והרלב"ג כתב שקודם השבע שנים שאל יעקב הבה את אשתי והכריח זה משנ' יהודה ויוסף וכי מלאו ימי על ימי האדם שראוי להוליד בהם. ושאמרו ויאמר יעקב אל לבן הבה את אשתי וכל ספור חופת לאה וגם רחל הוא קודם ויעבוד יעקב ברחל שבע שנים והנה הוא בזה מעקש הפסוקים ומבלבל אותם.

MODERN TEXTS

ספורנו בראשית ל' ח'

עם אחותי – וזה עשיתי יחדיו עם אחותי שהכנסנו את צרותנו לביתנו יחדיו להעמיד שבטים. כי אמנם הכניסה לאה את זלפה ליעקב בהכרח קודם שילד נפתלי כי בז' שנים נולדו ח' שבטים ו' בני לאה ובי בני זלפה וכשנחשוב ט' חדשים לכל עבור הם ע"ב חדשים שהם ו' שנים מלבד ט' חדשים עבור דן שקדמו לכל עבורי השמונה שבטים ומכל זה יתחייב שמסרה לאה את זלפה ליעקב קודם לידת נפתלי כי באופן אחר לא יספיק זמן הז' שנים לעבורי כלם אם לא נאמר שנולדו כלם לז' חדשים ושתכף שילדו נתעברו ולא שמרו שום טומאת לידה.

משך חכמה בראשית ל' י'

ותלד זלפה. לא נאמר "ותהר" בבני זלפה. ייתכן כי נולדו מהריון אחד, וגד נגמר צורתו לשבעה חדשים [כמספר ג' ד'], ואשר נגמרה צורתו לתשעה, כיהודה וחזקיה בני רב חנינא בנדה כז, א. ולכן קראה שמו מלשון "גודו אלנא" (דניאל ב, יא), שנקצץ מאחיו. ואמרה "בגד", מלשון בגד - שהיה מלובש באחיו כמו בגד, ודו"ק.

ר' דוד צבי הופמן בראשית ל' כ"ב-כ"ד

קשיים מעוררים המפרשים באשר למועד הולדתם של בני יעקב. קשיים אלה ייושבו, אם נאחר את הולדת דינה (השווה ביאורנו לפרק לב, כג), ואם נניח שהולדת יששכר היתה סמוכה להולדתו של גד, והולדת יוסף סמוכה להולדתו של זבולון. לפי זה היו הולדות ראובן, שמעון, לוי ויהודה בשנים 1 – 3½; הולדות דן ונפתלי בשנים 3 – 4½; לאה עמדה ללדת מ' 3½ – 4½; הולדת גד – 5½; אשר – 6½; יששכר – 6; זבולון – 7; יוסף גם הוא – 7, אך קצת יותר מאוחר. אך אין הכרח להניח, כי אמנם נולד יוסף בסוף השנה השביעית, כי ייתכן אף ייתכן שיעקב עוד שהה זמן מה בחרן אחר תום שבע שנות העבודה, זמן שבו לא היה חייב עוד לעבוד ללבן. הפסוקים לח ומא שבפרק לא, ייתכן שהם מתיחסים רק לאותן התקופות בהן היו קיימים יחסי עבודה בין יעקב ולבן, ואפשר להניח, כי תקופות אלה הופסקו על ידי עיסוקים אחרים של יעקב.

ר' דוד צבי הופמן בראשית ל"ב כ"ג

ואת אחד עשר ילדיו – מתבלט העדרה של דינה. מנדלשטם מסביר עוד לעיל ל כא שדינה לא נולדה בארם נהרים, כי אם מאוחר יותר; השווה להלן מו טו. גם ייתכן שעוד תינוקת היתה, ושנשאה על זרועות אמה, כלומר לא הועברה את הנהר בנפרד. והשווה רש"י בשם המדרש שלפיו "נתנה בתיבה ונעל בפניה שלא יתן בה עשו עיניו".

מ"ד קאסוטו בספרות מקראית וספרות כנענית א' עמ' 108-117

נתחיל במה שכתוב בבראשית מ"ו. כשנסתכל היטב באותה הפרשה נמצא, כי כשבא הכתוב להזכיר את חצרון

ואת חמול הריהו משתמש בניב מיוחד להם, שונה מאלה שהשתמש בהם בשביל שאר בני ישראל. על פי הרוב כתוב 'ובני פלוני', 'ואלה בני פלונית', וכאן כתוב 'ויהיו בני פרץ' וגו'. השינוי החיצוני הזה מעיר בלבנו הרושם שרצה הכתוב להשמיענו פה איזה דבר מיוחד, שונה ממה שרצה להשמיענו על אודות שאר בני ישראל. בלי ספק, לא לחינם שינה הכתוב את לשונו. ומכיוון שעל ידי הנוסח 'ובני פלוני...', 'ואלה בני פלונית', מובאים פה שמותם של יורדי מצרים, הרשות בידנו לשער, כי כשעזב הכתוב את הנוסח הזה ונקט לשון 'ויהיו בני פרץ', כיוון בזה ללמדנו כי בניו של פרץ לא מיורדי מצרים היו, אלא משום איזו סיבה אחרת נזכרו כאן. תדע, שאף בני יוסף לא היו מיורדי מצרים, ואף הם נזכרו כאן בשינוי לשון. עלינו לחקור עתה, מאיזו סיבה ובאיזו כוונה בא הכתוב להגיד לנו, שנולדו לו לפרץ בארץ מצרים חצרון וחמול.

מן הראוי שנשים לב אל העובדה, כי גם ער ואונן נזכרים פה. למה לו להזכירם, מכיוון שכבר מתו קודם שירד יעקב עם בניו ובניו למצרים? ... וגם הפעם עלינו לחקור על כוונת הכתוב.

קרוב הדבר כי מספר שבעים בני יעקב, כמספר שבעים המשפחות היה קבוע במסורת המקובלת בפי העם כעין מספר קודש הנודע למפרע, שאליו היו רושמי האגדות מבקשים לכוון מגילות היוחסין שלהם. במספר המקובל של שבעים בני ישראל, בניו ובניו של יעקב אבינו, נכללו אף ער ואונן, בתור בניו של אחד השבטים, וכשבא הכתוב לפרט את שמות בני ישראל שירדו למצרים אחר מותם של אלה, מובן שהיה לו למצוא אמצעים כדי שלא ימעט המספר הכללי משבעים. מתוך כך מתישב הדבר מדוע נרשמו כאן שניים מנכדיו של יהודה, אף על פי שברוב חלקיה אין הרשימה מגעת עד בני השילשים ליעקב. אולם אין לחשוב שנכנסו חצרון וחמול פשוט למלא את החיסרון, שאם כן עדיין קשה לנו להבין מפני מה נשארו במקומם שמותם של ער ואונן, וקשה גם כן מה הועיל הכתוב בהזכירו את חצרון וחמול, מכיוון שלפי מה שאמרנו למעלה לא נולדו שניהם אלא במצרים. כדי להבין הדבר על בוריו, עלינו לזכור כוונת תורת הייבום, שכל מעשה תמר סובב עליה. כוונת הייבום הריהי להקים שם המת בישראל: "היה הבכור אשר תלד יקום על שם אחיו המת (של היבם) ולא ימחה שמו מישראל". בנדון שלנו, מכיוון שהמתים היו שניים, היו צריכים שני הבנים הראשונים, ולא הבכור בלבד, לקום על שם המתים. לפיכך לו ייבם שלה את תמר, היה בנו בכורו נחשב לבא כוחו של ער ובנו השני לבא כוחו של אונן. אולם תמר לא נתייבמה לשלה... [אלא] ליהודה, אבי בעליה המתים... מובן הדבר, שהבדל גדול יש בין בן אחיו של מת ובין בן אביו של מת. בסדר דורות המשפחה עומד בן אחיו של מת במדרגה שווה לזו שבה היו עומדים בניו של המת לו נולדו, ועל כן מן הראוי שייכנס במקומם, בעוד שבן אביו של מת עומד במדרגת המת עצמו ולא במדרגת בניו. וגדול ערכו של ההבדל הזה בנדון שלנו. על פי שיטת התעודות המסורתיות, שנתקבלו בספר התורה, כל אחד מבני השבטים זכה לייסד בישראל משפחה משלו, משפחה נקראת על שמו, ולפיכך גם פרץ וזרח, בתור בניו של יהודה זכו לזה, ויהודה, מכיוון שהוליד חמישה בנים, ער ואונן ושלה ופרץ וזרח, זכה לחמש משפחות, ואין מן הראוי שתקופח ממנו זכות זו. אולם לו קמו פרץ וזרח תחת ער ואונן, היו משפחות בני יהודה רק שלוש, ומה שהרוויח יהודה מצד זה היה מפסיד מצד זה. כדי למלא מקום המתים באופן שלא יתמעט מניין משפחותיו של השבט, צריך היה שתיוסדנה שתי משפחות מיוחדות, מלבד אלה של שלושת בני יהודה הנותרים. לפיכך לא פרץ וזרח, אחיהם של ער ואונן, והעומדים בסדר דורות המשפחה במדרגה שווה למדרגתם, קמו על שם המתים, אלא שני בניו הראשונים של פרץ, חצרון וחמול, בניו של יהודה, העומדים במדרגה שווה למדרגת ער ואונן, קמו על שם דודיהם. כי כך היה הדבר על פי המסורת המקובלת בישראל, מוכח לפי דעתי מתוך הכתוב בספר במדבר כ"ו: יט-כא. שם נרשמות זו בצד זו משפחת הפרצי, משפחת החצרוני ומשפחת החמולי; זאת אומרת, שכל אחד משני בניו הראשונים של פרץ ייסד משפחה מיוחדת בפני עצמה, ורק מולדתו

אשר הוליד אחריהם ייסדה משפחה שלישית שנקראה על שמו הוא. ומדוע לא נמנו גם שני בניו הראשונים ובניהם של אלה על המשפחה הנקראת על שם אביהם, כמו שהיה הדבר ברוב משפחות ישראל, שנקראו על שמות נכדיו של יעקב? בלי ספק מפני ששני בניו הראשונים של פרץ נכנסו תחת בניהם של ער ואונן, וייסדו שתי משפחות למלא מניין של חמש המשפחות לבני יהודה ולהקים שמות המתים בישראל. ובזה נתקיימה כלפי ער ואונן מצוות 'ולא ימחה שמו מישראל', שהרי אף על פי שמתו שניהם בלא בנים, לא נמחו שמותם מתוך מגילות היוחסין למטה יהודה. ואולי יש לשער, כי הביטוי המשפטי 'ולא ימחה שמו מישראל' נוצר דווקא מתוך המנהג המתגלה לנו במעשה ער ואונן, שלא למחות מעל מגילות היוחסין שמותם של אלה שמתו בלא בנים כשמלאו בני אחיהם את מקום בניהם.

עתה ברור לנו מפני מה נזכרו ער ואונן במ"ו, יב (ובבמדבר כ"ו, יט) וברור לנו גם כן מפני מה נזכרו שם חצרן וחמול אף על פי שבשעת ירידת מצרים עדיין לא נולדו: צריך היה להגיד מעכשיו שנולדו לו לפרץ שני הבנים האלה באי כוחם של ער ואונן, כדי להצדיק הזכרת שמותם של המתים בתוך הרשימה. וכוונת הכתוב (מ"ו, יב) שהיה נראה לכאורה סתום ומתמיה מתפרשת לנו ממילא בכל פרטיה: "ובני יהודה ער ואונן ושלה ופרץ וזרח", כלומר חמישה אלה נולדו לו ליהודה קודם ירידתו למצרים: "וימת ער ואונן בארץ כנען", כלומר, ואף על פי ששניים מהבנים האלה, ער ואונן, מתו בארץ כנען ועל כן לא היו מיורדי מצרים, מכל מקום "ויהיו בני פרץ חצרן וחמול", באי כוחם של ער ואונן, ועל כן לא נפקד מקומם בתוך בני יהודה.